

NÉPRAJZI PÁLYAMUNKÁK FEJÉR MEGYÉBŐL

Az István király múzeum közleményei.
B. sorozat, 33. szám.
Szerk.: Lukács László

(Kiadja a Fejér megyei múzeumok igazgatósága, Székesfehérvár, 1978. 79. old.)

A székesfehérvári István király múzeum kiemelkedő régészeti kutatásai, publikációi mellett mindinkább figyelemmel kell kísérnünk az intézmény néprajzi tevékenységét. Ennek egyik eredményes megnyilatkozása ez — az önkéntes néprajzi gyűjtők munkájából gondosan összeállított — gyűjtemény, amely alig ismert tájak népi műveltségéről nyújt tájékoztatást. A Vértes-aljára, a Mezőföldre — mint a bevezetésben *Pesovár Ernő* írja — ritkábban jutottak el a kutatók s az ő munkájukat pótolják a lelkes tanárok, jogászok, lelkészek és diákok, a honismereti szakkörök munkatársai.

Szkladányi Károly egy pátkai volt kisparaszti gazdaság hagyományos és gépi eszközkészletét mutatja be. Ugyanő másik közleményében a pátkai uradalmi cselédek életét vázolja. Értékesek a lakáshelyzetről, a cselédség foglalkozási rétegeiről közölt megfigyelései. *Gelencsér József* a sárkeresztesi tövisborona készítését, használatát ismertei. Gyakran két család közösen használta a kökényvessző boronát. A tehetősebbek nem maguk készítették, hanem magyarálmási boronakötőktől vették. Gazdag tartalmú *Bogár János* Népszokások Gyúrón c. közleménye, amely az emberi életkor, a szüret, a pásztorkodás szokásvilágába nyújt betekintést. Figyelmet érdemel a gyermek farsangi bálók és a pünkösdi szokások leírása. A már feldisznított pünkösdi zöld ágakat a lovas legények nótaszóval viszik végig a falun, majd annak a leányos háznak a kapujába teszik, ahol azokat előzőleg felszalagozták. Mindez azonban nem a jobbágyfelszabadításra és a *ius primae noctis* eltörlésére vonatkozik — mint a szerző gondolja. Gyuró és a vele összeépült Kuldó különben a Mezőföld legzártabb falvai közé tartozik. *Bogár János* közleménye részletes falumonográfia

megírására inspirál. *Stefanovics Katalin* Mezőkomárom Luca napi, húshagyókeddi és böjti szokásait írja le. A Luca napi szokások meglepően gazdagok. *Hortoványi András* székesfehérvári gyermekjátékokat mutat be, többek között a virágneves játékokat, már a görögök és a rómaiak idejében ismert kapókővezést (küvecsezést), s az orsóforma fácska elütésén alapuló *pilinckézést*. Ez utóbbi játék részletes székesfehérvári leírása is arra figyelmeztet, hogy szükséges lenne egyes játékaink monografikus feldolgozása, ez a játékunk is megérdemelné a részletes vizsgálatot. Meglepően sok formai változata mellett gazdag néprajzi anyag is tapad hozzá. Az orsóalakú fácska különböző nevét közli ugyan a Magyar Néprajzi Lexikon is (*bige, dölé, pige, pilincke*), de a terminológia ennél sokkal gazdagabb. Csak néhányat említek meg: *cigere, cigle, cikle* (Tiszántúl, Erdély), *csirigulya* (Háromszék), *csög* (Alföld), *cuj* (Erdély), *kótya* (Türkeve), Székelyföld), *picika* (Erdély), *pinc, pincike* (Dunántúl, Bácska), *popik* (Erdély). A *pilincke* és más játékok (pl. a kapókővezés, a labirintus játék) változatos táji neve és különböző szabályai mögött gazdag kultúrtörténeti tanulságok rejlenek. Valószínű, hogy a kollégiumok, iskolák, külföldi tapasztalatokkal is rendelkező és munkahelyüket változtató tanítók, tanárok, lelkészek hozzájárultak a játékok változatainak és elnevezésének terjedéséhez. Csakis így magyarázhatjuk a *cigere*, a *kótya* alföldi és székelyföldi előfordulását. A játék kollégiumi forrására egy 1783—1791 között feljegyzett pataki diáknóta is utal (*Bakos J.*, Mátyusföldi gyermekjátékok, Budapest, 1953. 273. old.).

A kiadványban két tanulmány a Fejér megyei németek néprajzával foglalkozik. Az egyik *Schindele Ildikó* írása a móri kádármesterségről, a mesterseg családai hagyományairól, a másik pedig *Wirth Lajos* közlése az isztiméri karácsonyi szokásokról (Kristkindljárás, vesszőzés, Háromkirályok). Várjuk a múzeum hasonló igénnyel szerkesztett kiadványait s elismeréssel rögzítjük, hogy a kiadvány megjelenését a Hazafias Népront Fejér megyei Bizottsága is támogatta.

Gunda Béla

